

5. Savchuk O.V. Dynamika tsinnisnykh oriientsatsii ukrainskoi molodi / O.V. Savchuk [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: http://www.socd.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/elopen/actprob16_60-67.pdf
6. Skok M.A. Tsinnisni oriientsatsii osobystosti suchasnoho studenta / M.A. Skok // Visnyk ChDPU. Serii: Psykholohichni nauky : [zb. nauk. prats] / [Hol. red. M.O. Nosko; Chernihivskiy derzhavnyi pedahohichniy universytet im. T.H. Shevchenka]. – Chernihiv: Red.-vyd. tsentr ChDPU, 2002. – Vyp. 11. – S. 128-132.
7. Tseliakova O.M. Dukhovnist i tsinnisni oriientsatsii studentskoi molodi Ukrainy v transformatsiinomu suspilstvi / O.M. Tseliakova // Humanitarniy visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii. – 2009. – Vyp.38. – S. 222-233.
8. Shaposhnykova I.V. Formuvannia tsinnisnykh oriientsatsii suchasnoi ukrainskoi molodi / I.V. Shaposhnykova // Sotsialni tekhnologii: aktualni problemy teorii ta praktyky. mizhvuziv. zb. nauk. pr. / Klasych. pryvat. un-t. – Zaporizhzhia: Astroprynt, 2013. – Vyp.57. – S. 181-187.
9. Rokeach M. The Nature of Human Values / M. Rokeach. – New York: The Free Press, 1973. – 438 p.
10. Shmanko O.V. Problema tsinnisnoho vidchuzhennia suchasnoi ukrainskoi molodi ta shliakhy yii podolannia / O.V. Shmanko // Informatsiini tekhnologii, ekonomika ta pravo: stan ta perspektyvy rozvytku. (ITEP-2016): materialy mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii molodykh vchenykh ta studentiv, 14-15 kvitnia 2016 r. / Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, PVNZ «Bukovynskiy universytet». – Chernivtsi: Knyhy – KhKhI, 2016. – S.66-68
11. Liudmyla Serdiuk. Personal-semantic characteristics of higher school students' motivation / Social welfare. Interdisciplinary approach, 2(1), 2012. – P. 56-62.

Shmanko O. The transformation problems of the civil values in the modern youth and the ways of its formation on conditions of transitional Ukrainian society. The article defined the peculiarities of the value orientations formation of Ukrainian youth in the transit Ukrainian society. It was denoted that on conditions when the old-fashioned stereotypes still didn't withdraw into the past and new European stereotypes still were not strengthened, there is a danger of value estrangement and filling this gap by the negative elements. The analysis of the turbulences' impact on the socialization of youth determined the plural ways of the overcoming (motivation) of the crisis situations, caused by the turbulences' negative impact on the human socio-cultural precision. The given results of the sociological survey on the attitude of the young generation to the European value, the special attention was paid to the civil component of this phenomenon. It was well-founded the reason why youth are much more open to new experiences and focused on their own needs than the older generation. The researcher determined that the socio-cultural implementation is possible under conditions of the human satisfaction of the spiritual needs, not material, because culture is a driving method of becoming a human. The results showed that the vast majority of youth in the future rely mainly on themselves, i.e. in the last period the important role in motivating aspirations of the Ukrainian youth take place the orientations, related to self-affirmation. The young Ukrainian people actively seeking to build a career, to succeed in education, science, business, showing competence and professionalism in compliance with social standards, get new experiences and fun.

Key words: European values, civil values, youth socialization, an estrangement, anomia, youth policy.

УДК: 159.942.5

Щербак Т.І., Щерба А.П.

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПЕРІОД ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПСИХОЛОГІВ

Щербак Т.І., Щерба А.П. Розвиток емоційного інтелекту у період фахової підготовки психологів. Проаналізовано особливості емоційного інтелекту у студентів-майбутніх психологів. Проведено теоретичний аналіз та узагальнено інформацію з проблеми умов та

засобів розвитку емоційного інтелекту у студентів-психологів. Виділено особливості впливу емоційного інтелекту на підготовку до професійної діяльності у когнітивній (уявлення про себе та про інших), емоційній (емоційне самопочуття), поведінковій (комунікативна поведінка) сферах студентського середовища. Подано моделі організації навчального процесу, метою якого є розвиток компонентів емоційного інтелекту. Висвітлено основні етапи процесу розвитку емоційного інтелекту у студентів-психологів.

Ключові слова: емоційний інтелект, емоційна компетентність, емоції, почуття, емпатія, рефлексія, професійна підготовка.

Щербак Т.И., Щерба А.П. Развитие эмоционального интеллекта в период профессиональной подготовки психологов. Проанализированы особенности эмоционального интеллекта у студентов-психологов. Проведен теоретический анализ и обобщена информация по проблеме условий и средств развития эмоционального интеллекта у студентов-психологов. Выделены особенности влияния эмоционального интеллекта на подготовку к профессиональной деятельности в когнитивной (представление о себе и о других), эмоциональной (эмоциональное самочувствие), поведенческой (коммуникативное поведение) сферах студенческой среды. Даны модели организации учебного процесса, целью которого является развитие компонентов эмоционального интеллекта. Освещены основные этапы процесса развития эмоционального интеллекта у студентов-психологов.

Ключевые слова: эмоциональный интеллект, эмоциональная компетентность, эмоции, чувства, эмпатия, рефлексия, профессиональная подготовка.

Постановка проблеми. Інноваційні процеси, що відбуваються у вищій школі потребують зміни освітньої парадигми для підготовки конкурентоспроможного на світовому ринку праці фахівця. Конкурентоспроможність випускника сучасного вишу вимагає не тільки професійних знань, але і спеціальних здатностей особистості, які забезпечують їй динамізм професійної поведінки, самостійність в пошуках та засвоєнні нової інформації, адекватних рішень в «нестандартних ситуаціях».

Сьогодні більш затребуваними є спеціалісти, які володіють не тільки відповідною кваліфікацією, але й такими якостями, як: вміння спілкуватися з людьми, вирішувати конфліктні ситуації, приймати нестандартні рішення, орієнтуватися в тій чи іншій новій ситуації, адаптуватися до нових життєвих умов. Формування цих якостей постає завданням сучасного навчального закладу.

У сучасній психологічній науці підкреслюється емоціогенний характер соціономічної діяльності, викликаний високим ступенем відповідальності, інтенсивними міжособистісними відносинами, стресогенністю, що вимагає ефективної емоційно-вольової регуляції. Тому на сучасному етапі розвитку системи вищої освіти для того щоб сформуванню продуктивну професійну позицію молодого фахівця актуальним і необхідним постає розвиток саме емоційного інтелекту.

Останні дослідження і публікації. Дослідженням емоційного інтелекту займалися такі зарубіжні вчені, як Д. Гоулман, Р. Бар-Он, Дж. Майер, П. Селовей, Д. Карузо та інші. У вітчизняній психології ідею єдності афективних та інтелектуальних процесів розробляли Л. Виготський, С. Рубінштейн, Д. Люсін, І. Андрєєва, С. Дерев'яноко, Е. Носенко, І. Аршава та інші.

Мета статті: теоретичний аналіз та узагальнення інформації з проблеми розвитку емоційного інтелекту у період фахової підготовки психологів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійна успішність особистості, безсумнівно, пов'язана зі знаннями, вміннями й навичками, ерудицією та здатністю до мислення в цілому, тобто з рівнем загального інтелекту. Тривалий час у системі фахової підготовки студентів соціономічних професій домінувала когнітивна орієнтація, для якої характерне ігнорування емоцій. Однак у більшості випадків високого рівня загального інтелекту виявляється недостатньо. Одним із психологічних конструктів, що дозволяє інтегрувати когнітивні та афективні процеси, є феномен емоційного інтелекту. А одним із вирішальних чинників професійної компетентності майбутніх психологів є формування емоційної компетентності в процесі підготовки. Адже вона дозволить забезпечити майбутньому психологу ефективну міжособистісну взаємодію у своїй майбутній професійній діяльності.

Емоційний інтелект у самому широкому розумінні поєднує в собі здатність особистості до ефективного спілкування за рахунок розуміння емоцій оточення і вміння підлаштуватися під їхній емоційний стан. Таке вміння володіти собою й грамотно організовувати взаємодію виявляється незамінним, якщо мова йде про сферу діяльності, що припускає безпосереднє спілкування з навколишніми, що є основним у роботі психолога. Високий рівень розвитку емоційного інтелекту дозволяє домагатися професійного й життєвого успіху в цілому.

Н. Коврига і Е. Носенко зазначають, що у педагогічному плані не розроблені наукові підходи до цілеспрямованого формування в процесі навчання та виховання емоційної розумності суб'єктів навчання на основі експериментального вивчення особливостей перебігу емоційних процесів і станів та стійких властивостей особистості [6].

Головною особливістю компетентності, зокрема емоційної, як педагогічного явища є те, що компетентність – це не специфічні предметні вміння та навички, абстрактні загальнопредметні мисленнєві чи логічні операції (хоча, звісно, вона ґрунтується на останніх), а конкретні життєві вміння та навички, необхідні людині будь-якої професії, будь-якого віку.

Привертає увагу характеристика суті поняття «емоційна компетентність психолога», що здійснив В. Федорчук [7]. Автор головну роль відводить емпатії та емоційній компетентності як інтегральним професійно значущим якостям психолога-професіонала. На думку В. Федорчука, якщо психолог позбавлений професійно такої значущої якості, як емоційна компетентність, то його взаємодія з клієнтом перетвориться в рольову гру, в якій психолог спирається швидше на свої фантазії, ніж на відчуття внутрішнього емоційного стану клієнта.

Одним з аспектів підготовки студентів виступає процес формування емоційного інтелекту як сукупності здатностей, знань, умінь і навичок, що дозволяють людині управляти власними емоціями й, аналізуючи ситуацію спілкування, створювати сприятливу емоційну атмосферу в процесі комунікації.

Слід констатувати єдність поглядів як вітчизняних, так і зарубіжних учених у питанні, що стосується можливості розвитку емоційного інтелекту протягом життя. Так, зокрема, С. П. Дерев'янка і М. А. Манойлова у своїх роботах

встановили ефективність розвитку компонентів емоційного інтелекту студентів шляхом спеціально організованого навчання [3].

Особливості впливу емоційного інтелекту на підготовку до професійної діяльності найвиразніше виявляються у когнітивній (уявлення про себе та про інших), емоційній (емоційне самопочуття), поведінковій (комунікативна поведінка) сферах студентського середовища.

Дослідженнями В. Зарицької встановлено, що у когнітивній сфері рівень емоційного інтелекту впливає на ступінь узгодженості уявлень про себе і про інших: студенти з високим рівнем розвитку емоційного інтелекту характеризуються більш конгруентною системою уявлень, ніж студенти з середнім і низьким рівнем емоційного інтелекту [4].

У сфері емоційного самопочуття емоційний інтелект виконує регулятивну роль – у стресові періоди навчання студенти з високим рівнем емоційного інтелекту характеризуються більш вираженою комфортністю емоційних станів. У сфері комунікативної поведінки вплив емоційного інтелекту є неоднозначним: встановлено, що високий рівень здатності до розуміння власних емоцій пов'язано зі зниженням популярності у студентській групі, і поряд з цим отримано дані, що підвищення загального рівня емоційного інтелекту сприяє стабільності статусних позицій особистості в групі, стійкості системи взаємних виборів.

За даними О. М. Двойніна, Г. І. Данілової у студентів-психологів молодших курсів краще розвинена здатність до розуміння емоційного стану людини на основі зовнішніх проявів, здатність викликати у людей ті чи інші емоції, ніж здатність до розуміння власних емоцій і управління ними. Студенти-психологи перших курсів краще контролюють свої і чужі емоції порівняно зі здатністю розпізнати емоцію, зрозуміти причину, викликала дану емоцію. Натомість, у студентів 3 курсу краще розвинений внутрішньоособистісний емоційний інтелект, ніж міжособистісний. Вони краще розуміють і керують своїми емоціями, ніж чужими [1].

Студенти старших курсів психологічного відділення краще розуміють свої і чужі емоції, однак в більшій мірі схильні управляти емоціями інших людей, маніпулювати ними, ніж керувати своїми емоціями і їх вербальним вираженням. Автор дослідження пов'язує цей факт з недостатньою професійною зрілістю. Отже, випускників-психологів краще розвинутий міжособистісний емоційний інтелект, ніж внутрішньоособистісний, розвинена здатність до розуміння власних і чужих емоцій, чуйність до внутрішніх станів інших людей і менш розвинена здатність керувати власними емоціями.

Однак, дослідники підкреслюють, що емоційний інтелект студентів-психологів знаходиться в цілому на середньому рівні розвитку. За своєю структурою він однорідний, оскільки рівень вираженості окремих компонентів емоційного інтелекту приблизно однаковий і практично не змінюється в процесі навчання.

Факти відсутності істотних змін в межах емоційного інтелекту студентів-психологів в процесі навчання О. М. Двойнін, Г. І. Данілова пояснюють тим, що студенти, які вступили на психологічний факультет, вже володіють певним рівнем розвитку емоційного інтелекту і рефлексивності до моменту початку

навчання. Причини відсутності подальших змін досліджуваних якостей можуть пояснюватися недоліками освітнього процесу, що має слабку практичну спрямованість, і/або недостатньою усвідомленістю студентами власного професійного розвитку [1].

Розвиненість емоційного інтелекту позитивно позначається не лише на якості навчання людини, а й на її ставленні до життя загалом. Наприклад, результати наукових досліджень свідчать про те, що студенти з високим рівнем емоційного інтелекту: прагнуть значущого і змістовного навчання; шукають і знаходять міжпредметні зв'язки; у навчанні синтезують думки й ідеї; із задоволенням читають філософські твори; поважають звичаї та традиції інших; цінують родинні цінності та дружні стосунки; відчують себе частиною своєї та світової громади; намагаються брати участь у громадських і політичних справах; відповідально ставляться до свого здоров'я.

Сьогодні науковцями вже запропоновано декілька моделей організації навчального процесу, метою якого є розвиток компонентів емоційного інтелекту. Так, І. М. Мещерякова вважає, що групові заняття з використанням активних методів навчання сприяють підвищенню рівня емоційного інтелекту та формуванню особистісно-професійних якостей. Процес розвитку емоційного інтелекту у студентів-психологів дослідниця пропонує умовно розбити на п'ять етапів [5].

Перший етап – пізнання самого себе. Має на меті розвиток когнітивного компоненту емоційного інтелекту та його складових: вміння усвідомлювати свої емоції; довіряти собі; аналізувати і висловлювати почуття словами; здійснювати самоаналіз та аналіз своїх ціннісних орієнтацій; вдосконалення навичок рефлексії; формування вміння встановлювати зворотній зв'язок.

Навчитися управляти своїми емоціями й почуттями – другий етап розвитку емоційного інтелекту. Він спрямований більшою мірою на розвиток поведінкового компоненту емоційного інтелекту і його складових. Особлива увага на цьому етапі приділяється розвитку толерантних настанов у студентів-психологів.

На третьому етапі відбувається розвиток вміння студентів-психологів розпізнавати емоції інших людей, розуміти почуття партнера по спілкуванню. Для ідентифікації необхідний сильний емоційний зв'язок і орієнтація на іншу людину, що, у свою чергу, буде підвищувати показники продуктивності діяльності психолога.

Важливою умовою емпатичного осягнення особистості клієнта є інтенсивний підсвідомий намір такого проникнення в особистість людини, що є результатом професійного тренінгу і автоматизованої звички пізнання будь-якої людини на основі техніки емоційного інтелекту. Це дуже складна задача тренінгової підготовки майбутніх фахівців, яка не може бути вирішена лекційним методом – лише індивідуальною цілеспрямованою взаємодією, що формує вміння діагностування іншої людини на основі технік емоційного інтелекту. Таким чином, предсвідоме виконує роль тимчасового «буфера» всієї сукупності асоціацій стосовно індивідуальності конкретного клієнта.

Четвертий етап розвитку емоційного інтелекту студентів-психологів – оволодіння вмінням управління станами партнерів по спілкуванню.

П'ятий етап формування емоційного інтелекту студентів-психологів – розвиток психологічного професіоналізму.

На думку І. М. Мещерякової, серед головних видів робіт, які слід використовувати з метою розвитку емоційного інтелекту студентів-психологів, мають бути: лекції; діагностичні методи; групові дискусії; ігрові методи; методи, що спрямовані на розвиток соціальної перцепції; методи арттерапії; психогімнастика а також самостійна робота [5].

Однією з важливих умов психологічної готовності студента до оволодіння професією у вищому навчальному закладі є, у першу чергу, його здатність якомога швидше адаптуватися психологічно до студентського середовища. С. Дерев'янка експериментально довела пряму залежність здатності особистості до адаптації в студентському середовищі від рівня розвитку її емоційного інтелекту. Цей процес відбувається тим успішніше, чим вищий рівень розвитку емоційного інтелекту студента [3].

Для майбутніх психологів важливо не лише зрозуміти емоційну сферу людини, а й зуміти допомогти їй спрямувати своє життя в потрібному напрямі, що вимагає також і розвиненого емоційного інтелекту. М. В. Грудцина вказувала у своїх дослідженнях, що широкі можливості для формування навичок емоційного пізнання дає: по-перше, вузівська практика: у ході практики необхідно надати студенту можливість знайомства з різноманітними ситуаціями професійного спілкування та взаємодії; по друге, в аудиторну і самостійну роботу необхідно включати завдання, сформовані за методом конкретних ситуацій (case-study) [2].

Навчальні ситуації повинні припускати використання як раціонального, так і емоційного способу пізнання. Завдання запропоновані студенту в ході професійної підготовки, можуть містити обидва класи ситуацій пропорційно до значущості цих ситуацій в реальній трудовій діяльності. Створити умови для застосування емоційного інтелекту можна шляхом обмеження часу для вирішення завдання, що робить аналітичний шлях вирішення неефективним. Другий варіант – підбір завдань, вирішення яких складно піддається вербалізації і тому вимагає цілісного емоційного «схоплення».

На думку М. В. Грудциної великий потенціал є і у тренінгового методу. Тренінг дає можливість поглянути на змодельовані ситуації з різних сторін. Подібна децентрація є важливою у формуванні емоційного інтелекту [2].

Фахівці рекомендують на заняттях розвивати й підтримувати у студентів ЕІ через такі види діяльності, як: огляд вивченого матеріалу перед презентацією нового; розгляд теми з різних позицій і з урахуванням різних точок зору; пов'язування виучуваного матеріалу з глобальними проблемами; доповнення презентації матеріалу творами мистецтва; обговорення необхідності та важливості виучуваних тем для групи, громади, суспільства і світового товариства загалом; наведення точок зору відомих людей, які пропонують альтернативні погляди на обговорювані проблеми; стимулювання студентів узагальнювати й підсумовувати вивчене; створення умов для застосування вивченого у нових контекстах і ситуаціях.

Досягнення техніками емоційного інтелекту рівня дієвого психологічного

інструменту психолога потребує врахування гендерного фактору, який зумовлює принципово відмінну постановку задачі з фахової підготовки психологів чоловічої і жіночої статі. Для чоловіків – це задача розвитку вміння відкривати підсвідомий потік зупинкою раціональних фільтрів, а для жінок, які це вміють з генетичних, біологічних і гендерних причин, ключова задача полягає у посиленні саме раціонального інтелекту та вміння переривати ним власний підсвідомий потік образів і почуттів.

Висновки. Рівень якості підготовки спеціалістів визначається, поряд з іншими складовими професіоналізму, рівнем їх емоційного інтелекту, емоційною готовністю до професійної діяльності, яка забезпечує ефективне включення їх в активну діяльність. Необхідність розвитку емоційного інтелекту обумовлена тим, що у фахівця мусить бути добре розвинена здатність до розуміння власних емоцій та емоцій інших, що дає можливість об'єктивно оцінювати себе та інших в процесі професійної діяльності, виявляти внутрішньоособистісні та міжособистісні суперечності, шукати шляхи їх усунення, вибудовувати концепції професійного розвитку та стратегії її реалізації.

Список використаних джерел

1. Двойнин А. М. Эмоциональный интеллект и рефлексивность студентов-психологов / А. М. Двойнин, Г. И. Данилова // Вестник ПСТГУ IV: Педагогика. Психология, Вып. 1 (24), 2012. – С. 121–134.
2. Грудцина М. В. Эмоциональный интеллект как фактор эффективности профессиональной подготовки / М. В. Грудцина. Горизонти освіти. Психологія. Педагогіка [Текст]: науково-методичний журнал. № 1, Севастополь : РИБЭСТ, 2012. – С. 14-18.
3. Дерев'янку С. П. Емоційний інтелект як чинник соціально-психологічної адаптації особистості до студентського середовища : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. психол. наук / С. П. Дерев'янку. – К., 2009. – 20 с.
4. Зарицька В. В. Необхідність розвитку емоційного інтелекту особистості в процесі її підготовки до професійної діяльності / В. В. Зарицька // Вісник Одеського національного університету. Серія : Психологія. – 2010. – Т. 15. – Вип. 16. – С. 13–24
5. Мещерякова И. Н. Формирование эмоционального интеллекта студентов-психологов в процессе обучения в вузе / И. Н. Мещерякова // Вестник ТГУ. – 2010. – Вып. 1. – С. 157–161.
6. Носенко Е. Л. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції : монографія / Е. Л. Носенко, Н. В. Коврига. – К. : Вища школа, 2003. – 126 с.
7. Федорчук В. М. Емоційна компетентність психолога / В. М. Федорчук // Проблеми сучасної психології : Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – 2012. – Випуск 17. – С. 623–630.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Dvojnin A. M. Jemocional'nyj intellekt i refleksivnost' studentov-psihologov / A. M. Dvojnin, G. I. Danilova // Vestnik PSTGU IV: Pedagogika. Psihologija, Vyp. 1 (24), 2012. – S. 121–134.
2. Grudcina M. V. Jemocional'nyj intellekt kak faktor jeffektivnosti professional'noj podgotovki / M. V. Grudcina. Gorizonti osviti. Psihologija. Pedagogika [Tekst]: naukovo-metodichnij zhurnal. # 1, Sevastopol' : RIBJeST, 2012. – S. 14-18.
3. Derev'yanko S. P. Emotsiynnyu intellekt yak chynnyk sotsial'no-psykholohichnoyi adaptatsiyi osobystosti do student's'koho seredovishcha : avtoref. dys. na zdobuttya naukovooho stupenya kand. psykhol. nauk / S. P. Derev'yanko. – K., 2009. – 20 s.
4. Zaryts'ka V. V. Neobkhdnist' rozvytku emotsiynoho intellektu osobystosti v protsesi yiyi pidhotovky do profesiynoyi diyal'nosti / V. V. Zaryts'ka // Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu. Seriya : Psykholohiya. – 2010. – T. 15. – Vyp. 16. – S. 13–24

5. Meshcheryakova Y. N. Formyrovanye emotsyonal'noho yntellekta studentov-psykholohov v protsesse obuchenyya v vuze / Y. N. Meshcheryakova // Vestnyk THU. – 2010. – Вър. 1. – S. 157–161.
6. Nosenko E. L. Emotsiynny intelekt: kontseptualizatsiya fenomenu, osnovni funktsii : monohrafiya / E. L. Nosenko, N. V. Kovryha. – K. : Vyshcha shkola, 2003. – 126 s.
7. Fedorchuk V. M. Emotsiyna kompetentnist' psykholoha / V. M. Fedorchuk // Problemy suchasnoyi psykholohiyi : Zbirnyk naukovykh prats' KPNU imeni Ivana Ohiyenka, Instytutu psykholohiyi im. H. S. Kostyuka NAPN Ukrayiny. – 2012. – Vypusk 17. – S. 623–630.

Shcherbak T.I., Scherba A.P. Development of Emotional Intelligence in the Period of Professional Training of Psychologists. The phenomenon of emotional intelligence is considered in the article. The relevance of the study of emotional intelligence and its development in the training of future specialists has been emphasized. The ideas of emotional intelligence have been given out in the concepts of N. Kovryga., E. Nosenko, V. Fedorchuk, S. Derevyanko, A. Dvoynina, G. Danylova. The functions of emotional intelligence in the area of emotional health and in communicative behavior have been overviewed. Peculiarities of influence of emotional intelligence on preparing for professional careers in cognitive (idea of himself and of others), emotional (emotional health), behavioral (communicative behavior) of students areas have been highlighted. Models of educational process, which aims to develop components of emotional intelligence have been given. The basic stages of development of emotional intelligence of students-psychologists have been illuminated. The main types of work, that should be used to develop the emotional intelligence of students-psychologists have been presented. Opportunities for developing skills of emotional knowledge of university practices, classroom and independent work determined. The great potential of the training method in the formation of emotional intelligence have been specified on.

It has been shown that to achieve by emotional intelligence techniques of effective psychological tool of psychologist is necessary to take account of the gender factor that determines fundamentally different formulation of the problem of professional training of psychologists-male and female.

Key words: emotional intelligence, emotional competence, emotions, feelings, empathy, reflection, training.

УДК 159.923

Яблонська Т.М.

ДИТЯЧО-БАТЬКІВСЬКІ ВЗАЄМИНИ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ІДЕНТИЧНОСТІ ДИТИНИ

Яблонська Т.М. Дитячо-батьківські взаємини як чинник розвитку ідентичності дитини. У статті проаналізовано особливості дитячо-батьківських взаємин як чинника розвитку ідентичності дитини. Дитячо-батьківські взаємини визначаються як особливого роду безперервні й тривалі міжособистісні стосунки, що характеризуються сильною емоційною значущістю як для дитини, так і для батьків, віковою змінністю, балансом полярних позицій, потребою піклуватися та відповідальністю, як такі, що зумовлюють психічний розвиток і соціалізацію дитини. Розглянуто вплив різних аспектів цих взаємин на становлення образу Я, самоставлення дитини.

Ключові слова: дитячо-батьківські взаємини, ідентичність, стиль сімейного виховання, батьківські ставлення, батьківські позиції.

Яблонская Т.Н. Детско-родительские отношения как фактор развития идентичности ребенка. В статье проанализированы особенности детско-родительских отношений как фактора развития идентичности ребенка. Детско-родительские отношения определяются как особого рода непрерывные и продолжительные межличностные отношения, характеризующиеся сильной эмоциональной значимостью как для ребенка, так и для родителей, возрастной динамикой, балансом полярных позиций, потребностью заботиться и ответственно-